

اشتغال دانش‌آموختگان بخش کشاورزی: تحلیل نگرش دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

طاهر عزیزی خالخیلی^۱ و میثم منتی‌زاده^۲

۱- استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری (نویسنده مسوول: tazizi@sanru.ac.ir)

۲- دکتری ترویج و آموزش کشاورزی، دانشگاه شیراز
تاریخ دریافت: ۹۸/۸/۱۳ تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۱

صفحه: ۲۲ تا ۳۴

چکیده

اشتغال دانش‌آموختگان بخش کشاورزی یکی از مهمترین دغدغه‌های جامعه، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران این بخش در کشور می‌باشد. در سال‌های اخیر، بیکاری‌های فزاینده‌ی قشر تحصیل‌کرده کشاورزی نگرانی‌های زیادی را برای دانشجویان رشته‌های کشاورزی و خانواده‌های آنها ایجاد کرده است، از این رو، پژوهش حاضر با هدف سنجش و ارزیابی نگرش و دیدگاه دانشجویان نسبت به آینده شغلی‌شان در سطح دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری اجرا شده است. پژوهش حاضر از نوع تحقیقات توصیفی-همبستگی بوده و از فن پیمایش و ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها آن استفاده شده است. جامعه آماری شامل کلیه دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری در مقاطع تحصیلی مختلف ($N=2770$) بوده که یک نمونه ۳۲۱ نفری از آنها با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی‌شده تصادفی انتخاب شدند. روایی پرسشنامه به‌وسیله متخصصان ترویج و آموزش کشاورزی مورد تأیید قرار گرفت و برای سنجش پایایی مقیاس‌های پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (دامنه $0.723-0.881$). نتایج تحقیق نشان داد که نگرش دانشجویان نسبت به آینده شغلی در بخش کشاورزی در سطح متوسط بود. همچنین، نتایج آزمون‌های مقایسه میانگین نشان داد که نگرش دانشجویان دختر و پسر، نگرش دانشجویان دانشکده‌های مختلف و دانشجویان با وضعیت شغلی مختلف نسبت به آینده شغلی‌شان تفاوت آماری معنی‌داری نداشت که این نتیجه حاکی از فرصت‌های شغلی متناسب برای جنسیت‌های مختلف و رشته‌های تحصیلی متفاوت دارد. دانشجویانی که حداقل آشنایی با رشته تحصیلی کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه داشتند، نگرش مساعدتری نسبت به آینده شغلی در بخش کشاورزی داشته و دیدگاه روشن‌تری نسبت به فرصت‌های شغلی پیش رو داشتند. نتایج تحلیل رگرسیونی داده‌ها حاکی از آن بود که نگرش دانشجویان نسبت به آینده شغلی‌شان تحت تأثیر متغیرهای حمایتی (میزان موافقت و حمایت اطرافیان از رشته تحصیلی) و تحصیلی (میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه، میزان مطالعه درسی و سابقه حضور در دانشگاه) می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: آینده شغلی، بخش کشاورزی، نگرش دانشجویان، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

مقدمه

علمی و اجرایی دارند (۲۶). به‌گونه‌ای که انتظار می‌رود ارتقاء توانمندی‌ها و صلاحیت‌های فنی و علمی قشر تحصیل‌کرده کشاورزی به‌عنوان نیروی انسانی فعال در این حوزه زمینه‌ی رشد همه‌جانبه‌ی کشور در بخش کشاورزی را فراهم آورند. از سوی دیگر، آموزش عالی نیروی محرکه‌ای برای توسعه‌ی دانش و مهارت‌های دانشجویان و دانش‌آموختگان به‌حساب می‌آید؛ بنابراین، شناسایی عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی دانشجویان، رویکردی مناسب برای برنامه‌ریزی و توسعه و تکامل برنامه‌های آموزشی است تا بتوان بهترین نتایج ممکن را برای آموزش و یادگیری دانشجویان رقم زد (۱۲). کشاورزی یک شغل پرمخاطره است که تعدادی زیادی از جوانان در آن مشغول فعالیت هستند (۲۸). ولی نگرانی‌های زیادی وجود دارد که در آینده بخش کشاورزی با کمبود نیروی

امروزه در کشورهای جهان تلاش بر ایجاد ارتباط میان آموزش عالی و برنامه‌های پیشرفت ملی و توسعه جامعه می‌باشد زیرا بدون شک دانشگاه و توسعه رابطه‌ای دوسویه دارند. به‌گونه‌ای که تعامل متقابل بین آنها نیروی هم‌فزایی برای رشد و توسعه ایجاد می‌کند. بنابراین توسعه و پیشرفت جامعه به‌طور عام به آموزش و به‌طور خاص به آموزش عالی وابسته است (۷، ۱۴). در واقع، از آنجائی که روند توسعه‌ی اقتصادی-اجتماعی هر کشور را در نهایت منابع انسانی آن تعیین می‌کند، بهره‌برداری کامل از نیروهای انسانی به‌خصوص قشر تحصیل‌کرده یکی از اهداف راهبردی توسعه هر کشور در نظر گرفته می‌شود. از این رو، دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی نقشی تعیین‌کننده در پیشرفت و توسعه‌ی کشاورزی در ابعاد مختلف

متعدد دیگری همچون انگیزه‌ها، نیازها، سائق‌ها و اهداف می‌باشد ولی نگرش‌ها از مهم‌ترین عوامل شکل‌گیری و تکوین رفتار فردی و اجتماعی می‌باشند (۳۲)، که در الگوهای رفتاری مختلف مثل نظریه‌های کنش علی و رفتار برنامه‌ریزی‌شده آیزن و فیشبین (۳،۲) همواره مورد تاکید بوده است. از این‌رو، مطالعه نگرش به‌طور عام و نگرش دانشجویان به‌طور خاص به‌عنوان ممتازترین مفهوم روانشناسی آموزشی جایگاه ویژه‌ای در پژوهش‌های روانشناختی و آموزشی دارد. به‌گونه‌ای که به‌عقیده بسیاری از کارشناسان این حوزه، نگرش به رشته تحصیلی یکی از مهم‌ترین عوامل دخیل در پیشرفت‌های علمی دانشجویان بوده و داشتن نگرش مثبت لازمه‌ی موفقیت در هر رشته تحصیلی است. همچنین با شناخت عوامل مختلف مرتبط با نگرش دانشجویان به رشته تحصیلی‌شان می‌توان اقداماتی را جهت اصلاح خط‌مشی‌ها، تغییر در برنامه‌های آموزشی، ظرفیت پذیرش دانشجو و حذف یا ایجاد رشته‌های جدید به کار گرفت (۳۰). نگرش مثبت و امیدوارکننده دانشجویان کشاورزی نسبت به آینده شغلی ضمن تشویق و ترغیب آنها به یادگیری فعال‌تر دروس تخصصی و تقویت دانش نظری و عملی، می‌تواند زمینه‌ی جذب بیشتر متقاضیان به این رشته تحصیلی را افزایش دهد.

مطالعات مختلفی در زمینه بررسی دیدگاه و نگرش دانشجویان نسبت به رشته‌ی تحصیلی و آینده شغلی‌شان انجام شده است که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره کرد. علی بیگی و بارانی (۵) با بررسی اشتغال‌پذیری رشته‌های کشاورزی از دیدگاه دانشجویان دریافته‌اند که میزان اشتغال‌پذیری رشته‌های کشاورزی در حد متوسطی می‌باشد. همچنین، بین میزان اشتغال‌پذیری دانشجویان گرایش‌های مختلف کشاورزی از دیدگاه دانشجویان و میزان وجود مهارت‌های آمادگی شغلی، به تفکیک جنسیت و محل تولد، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. بخشی چهارمی و شهیدی زندی (۶) در تحقیقی دریافته‌اند که جذابیت رشته تحصیلی، علاقمندی دانشجویان به این رشته، نگرش به رشته‌ی کشاورزی به‌عنوان یک علم و انگیزه خدمت به جامعه تقویت‌کننده انگیزه و نگرش دانشجویان به تحصیل در رشته‌های کشاورزی هستند. مبارک‌آبادی و همکاران (۲۳) نیز طی تحقیقی پیشنهاد دادند که تقویت برنامه‌های آموزشی، آرایه مشاوره و حمایت از دانشجویان در توجیه رشته تحصیلی و آینده شغلی می‌تواند نقش مفید و مؤثری در تقویت نگرش آن‌ها به رشته تحصیلی داشته باشد. تیرایی و قاسمی (۳۱) نگرش دانشجویان کشاورزی به اشتغال در مناطق روستایی را متأثر از سازه‌های جنسیت، محل سکونت، سابقه‌ی سکونت در روستا،

کار با کیفیت مواجه شود (۸). طی سال‌های اخیر به‌دلیل وضعیت نامناسب اشتغال دانش‌آموختگان گرایش‌های مختلف کشاورزی، اقبال عمومی به این رشته‌ها کاسته شده و متقاضیان کمتری خواهان ورود به این رشته‌ها هستند. از سوی دیگر، بسیاری از دانشجویان رشته‌های مختلف کشاورزی دغدغه ورود به بازار کار در این حوزه را داشته و یکی از بزرگترین نگرانی‌هایشان اشتغال پس از دانش‌آموختگی می‌باشد. استرس روانی ناشی از این نگرانی‌ها می‌تواند بر روی کیفیت تحصیل و انگیزه‌ی آنها برای فراگیری هرچه بیشتر دروس و آموخته‌های حین تحصیل تأثیرگذار باشد (۲۱،۱۷). این نگرانی‌ها با افزایش بی‌رویه و بی‌برنامه ظرفیت جذب دانشجو در دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی بدون در نظر گرفتن آینده‌ی شغلی آنها (۱۶،۹) عملکرد نامناسب دولتی در فراهم‌آوردن فرصت‌های شغلی، استخدام‌های شغلی بدون ضابطه (پارتنری بازی) (۹) در طول سال‌های اخیر تشدید نیز شده است. بنابر پیشنهاد بسیاری از محققان، توسعه‌ی آموزش‌های کارآفرینی، هماهنگی و همکاری بیشتر فی مابین دانشگاه‌ها با سازمان‌ها و ادارات ذیربط، بازنگری در واحدهای آموزشی به‌منظور کاربردی و عملی‌کردن آنها (۱۰)، بهبود کیفیت آموزش‌های دانشگاهی، صنعتی‌شدن و مکانیزه‌شدن فعالیت‌های بخش کشاورزی، توسعه و تقویت تشکلهای غیردولتی اشتغال‌زا، توسعه اشتغال گروهی (۱۵)، مشاوره و توجیه شغلی دانشجویان و دانش‌آموختگان (۲۲)، مشاوره به متقاضیان قبل از ورود به رشته تحصیلی در سطح دبیرستان (۲۷)، تدوین برنامه‌ی درسی متناسب با نیاز واقعی اشتغال و بازار کار (۲۷) می‌تواند تا حدی باعث کاهش دغدغه و نگرانی دانشجویان و دانش‌آموختگان دانشگاهی شود.

از آنجائی‌که جذب و موفقیت دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشاورزی کشور در بازار کار منوط به داشتن توانایی‌ها و ویژگی‌هایی است که بخشی از آن‌ها باید در طول دوران تحصیل در دانشگاه ایجاد شود (۱)؛ در صورتی‌که دانشجویان فاقد نگرش و انگیزه‌ی مساعد برای فراگیری درس‌های دوران تحصیل‌شان باشند، نمی‌توان انتظار داشت که با فراهم‌شدن زمینه جذب بازار کار، نیروی کار شایسته و توانمندی در هنگام تصدی مشاغل بخش کشاورزی باشند. از این‌رو، بررسی و تقویت نگرش و انگیزه‌های تحصیل دانشجویان در حین تحصیل و ارائه مشوق‌های مناسب در جهت تقویت آنها ضروری به‌نظر می‌رسد.

یکی از دلایل عمده برای مطالعه نگرش‌ها این است که انتظار می‌رود به کمک نگرش بتوان رفتار را پیش‌بینی، کنترل و در نهایت جهت‌دهی کرد. هرچند، رفتار افراد ناشی از عوامل

میزان رضایت از رشته کشاورزی، اولویت انتخاب رشته کشاورزی در کنکور سراسری، سطح درآمد خانواده و مقطع تحصیلی دانستند. رجالی و همکاران (۲۹) باتوجه به نتایج تحقیق خود پیشنهاد دادند که توزیع مناسب نیروی انسانی، حمایت مالی از استخدام‌شدگان، ایجاد مراکز مشاوره و حمایت از دانشجویان در توجیه آینده‌ی شغلی می‌تواند در تقویت نگرش دانشجویان نسبت به رشته‌ی شغلی و آینده‌ی شغلی‌شان موثر واقع شود. حسنی و همکاران (۱۱) در تحقیقی دریافتند که اصلاح ساختار آموزشی، افزایش ظرفیت‌های شغلی و امکان‌سنجی شغلی در برنامه‌ریزی‌های آینده می‌تواند در تقویت نگرش دانشجویان نسبت به رشته‌ی تحصیلی و آینده‌ی شغلی‌شان موثر باشد. مهرابی و همکاران (۱۹) بازبینی دروس تحصیلی، اصلاح ساختار آموزشی متناسب با نیازهای دانشجویان و معرفی و شناساندن رشته‌ی تحصیلی به جامعه را برای تقویت نگرش دانشجویان به رشته‌ی تحصیلی و آینده‌ی شغلی ضروری می‌دانند. غلامی و همکاران (۱۰) آشنایی کامل‌تر افراد با رشته‌های تحصیلی دانشگاهی قبل از انتخاب رشته و دادن مشاوره‌ی خوب به آنها را در تقویت هرچه بیشتر نگرش دانشجویان به رشته‌ی تحصیلی آینده‌ی شغلی موثر می‌دانند. اکبری و همکاران (۴) هفت عامل شامل توانمندی‌های تخصصی دانشجو، ارتباط دانشگاه با مراکز کاری، فرصت‌های شغلی موجود، رضایت‌مندی سطح دانش‌دوران تحصیل، سیاست‌های دولت در زمینه اشتغال، تسهیلات و امکانات موجود و علاقمندی به مشاغل مرتبط با رشته‌های کشاورزی را در بهبود نگرش دانشجویان رشته‌های کشاورزی به آینده‌ی شغلی موثر می‌دانند. موحدی و همکاران (۲۴) بهبود وضعیت اشتغال از طریق برقراری ارتباط تنگاتنگ بین انجمن‌ها و تشکلهای دانشجویی و شرکت‌های دانش‌بنیان فعال در بازار کار، اصلاح و تغییر برنامه‌های درسی کشاورزی در دانشگاه‌ها به‌طور منظم و متناسب با نیاز مراکز کاری، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید مرتبط با کشاورزی در بخش‌های غیردولتی اعم از خصوصی، تعاونی و سازمان‌های غیردولتی را برای بهبود وضعیت شغلی دانش‌آموختگان کشاورزی پیشنهاد دادند. کرانی و همکاران (۱۵) پس از بررسی نگرش دانشجویان پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه تهران دریافتند که دانشجویان نگرش مثبتی نسبت به شغل کشاورزی دارند و هشت عامل تحت عناوین تحول در نظام آموزش عالی کشاورزی، بهبود کیفیت آموزشی و توسعه‌ی اشتغال گروهی، راهکارهای تشویقی-ترغیبی، حمایت‌های شغلی-سیاسی، توسعه و تقویت تشکلهای غیردولتی اشتغال‌زا، توسعه حرفه‌ای شاغلان بخش کشاورزی،

توسعه به کارگیری فناوری اطلاعات در آموزش کشاورزی و صنعتی‌شدن بخش کشاورزی شکل‌دهنده نگرش دانشجویان نسبت مشاغل کشاورزی می‌باشند. نتایج تحقیقات می و همکاران (۱۸) نشان داد تعداد کشاورزان جوان در کشورهای توسعه‌یافته مثل آمریکا و کشورهای اروپایی در دهه‌های گذشته به‌خاطر تغییرات اقتصادی، اجتماعی و تکنولوژیک در حال کاهش است. همچنین، بر اساس نتایج تحقیق علاوه بر درآمد متغیرهای دیگری مثل دیدگاه نسبت به کشاورزی، یکپارچگی خانواده و جامعه، مشارکت در تصمیم‌گیری و عقاید همسایگان و دیگر افراد جامعه روی تمایل کشاورزان جوان برای ادامه کار در بخش کشاورزی تأثیرگذار بودند. اوپارا و همکاران (۲۵) در تحقیق خود در دانشگاه سلطان قابوس عمان به بررسی دیدگاه دانشجویان در مورد تصویر عمومی جامعه از مهندسی کشاورزی و ترجیح آنها برای اسم رشته پرداختند. نتایج نشان داد که اکثریت دانشجویان اعتقاد داشتند دیدگاه کلی جامعه نسبت به مهندسی کشاورزی و نقش آن در جامعه پایین است و ۷۴ درصد دانشجویان تصویر ضعیف جامعه نسبت به مهندسی کشاورزی را به‌خاطر کلمه کشاورزی و ۲۴ درصد به‌خاطر کلمه مهندسی در اسم آن می‌دانستند. دانشجویان اسامی را برای رشته خود ترجیح می‌دادند که شامل مهندسی و تکنولوژی باشد. هیوز و همکاران (۱۳) با انجام مطالعه‌ای روی نگرش و ادراکات کسانی که در بخش غذا و کشاورزی فعالیت دارند بیان می‌کنند دانشجویان کارشناسی ارشد و کسانی که به‌تازگی وارد این بخش شدند معتقدند این بخش جذابیت بالایی برای دانش‌آموختگان ندارد. نگرانی در مورد آینده‌ی شغلی مقوله‌ای است که اخیراً در مورد رشته‌های مختلف رو به فزونی گذاشته است. افزایش رو به رشد دانش‌آموختگان و عدم توان بازار برای جذب آنها منجر به اضطراب و ناامیدی دانشجویان نسبت به رشته‌ی تحصیلی و آینده‌ی شغلی شده است (۱۶). در طول سال‌های اخیر، تشدید بیکاری در بین دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی باعث ایجاد نگرش منفی در بین دانشجویان این رشته‌ها شده است (۲۱)، این امر می‌تواند منجر به سرخوردگی، کاهش انگیزه و در نهایت عدم موفقیت شغلی در آینده شود (۱۶).

علی‌رغم انجام برخی تحقیقات در مورد آینده‌ی شغلی دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف دانشگاهی، اما در وهله اول، پژوهش‌های کمی به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی پرداخته و از سوی دیگر، بسیاری از این پژوهش‌ها مبتنی بر نظر سیاست‌گزاران و برنامه‌ریزان بوده و کمتر توجه به دیدگاه و نظارت خود قشر تحصیل‌کرده دانشگاهی شده است. بنابراین، این تحقیق با هدف بررسی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم

طبقه‌بندی شده تصادفی نمونه مورد مطالعه انتخاب شدند. بدین صورت که برای اینکه دانشجویان از تمامی دانشکده‌ها در نمونه مورد مطالعه حضور داشته باشند هر دانشکده به‌عنوان یک طبقه در نظر گرفته شد و تعداد ۳۴۰ پرسشنامه بین دانشجویان توزیع شد که از دانشکده علوم زراعی ۱۵۱ دانشجو، دانشکده مهندسی زراعی ۶۵ دانشجو، دانشکده علوم دامی و شیلات ۴۹ دانشجو و از دانشکده منابع طبیعی ۵۵ دانشجو، پرسشنامه کامل و تکمیل‌شده جمع‌آوری و در نهایت از ۳۲۱ دانشجو به‌عنوان نمونه انتخابی داده‌ها جمع‌آوری شد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه‌ای شامل سوالات دموگرافیک و سابقه‌ی تحصیلی و آموزشی دانشجویان بود. همچنین، نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی خود در بخش کشاورزی با یک مقیاس با شش سوال مرتبط مورد سنجش قرار گرفت و طیف پنج گزینه‌ای لیکرت (کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) به‌عنوان پاسخ در نظر گرفته شد. میزان مواجهه دانشجویان با مشکلات مختلف در دانشگاه نیز با یک مقیاس با یازده سوال مرتبط مورد سنجش قرار گرفت و طیف پنج گزینه‌ای خیلی کم تا خیلی زیاد به عنوان پاسخ در نظر گرفته شد. میزان موافقت اطرافیان (شامل والدین، معلمان و مشاوران مدرسه، سایر دانش‌آموزان و سایر افراد خانواده و بستگان) با انتخاب رشته‌ی کشاورزی با یک شاخص با چهار سوال مورد سنجش قرار گرفت. روایی پرسشنامه بوسیله متخصصان ترویج و آموزشی کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری مورد تایید قرار گرفت و برای سنجش پایایی مقیاس‌های پرسشنامه از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد (۰/۷۲۳ - ۰/۸۸۱). در این پژوهش روش‌های آمار توصیفی مثل میانگین، انحراف معیار، درصد فراوانی و آمار استنباطی مثل مقایسه میانگین تی تست و تحلیل واریانس و همبستگی (پیرسون) و رگرسیون خطی چندگانه (به روش همزمان) مورد استفاده قرار گرفت. نرم‌افزار آماری مورد استفاده برای تحلیل داده‌ها، SPSS_{v19} بود.

نتایج و بحث

نتایج توصیفی تحقیق حاضر حاکی از آن بود که ۵۱ درصد دانشجویان مورد مطالعه را خانم‌ها و ۴۹ درصد را آقایان تشکیل داده و اکثریت دانشجویان مورد مطالعه (۸۲ درصد) مجرد بودند. همچنین، نمونه مورد مطالعه دارای دامنه سنی ۱۸ تا ۴۶ سال با میانگین سنی ۲۲/۴۹ با انحراف معیار ۴/۳۸ بودند.

همانطور که نتایج جدول یک نشان می‌دهد، نگرش دانش‌آموختگان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی کمی کمتر از متوسط می‌باشد (میانگین ۲/۷۹ از ۵). بالاترین

کشاورزی و منابع طبیعی ساری نسبت به آینده‌ی شغلی، به‌دنبال تحلیل ارتباطات نگرش با ویژگی‌های فردی و اجتماعی‌شان است. از این رو، فرضیه‌های تحقیق حاضر به شرح زیر می‌باشد: فرضیه ۱ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان با جنسیت متفاوت (دختر و پسر) نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان دانشکده‌های علوم زراعی، مهندسی زراعی، علوم دامی و شیلات و منابع طبیعی از نظر دیدگاه نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴ پژوهش: بین میانگین نگرش به آینده‌ی شغلی دانشجویانی که شغل پدرشان کشاورزی، مرتبط با کشاورزی و غیرکشاورزی است تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۵ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در سه گروه شاغل در بخش‌های مرتبط با کشاورزی، غیرمرتبط با کشاورزی و غیرشاغل تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

فرضیه ۶ پژوهش: بین میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی دانشجویان در گروه‌های مختلف بر مبنای میزان آشنایی با رشته‌ی تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۷ پژوهش: بین متغیرهای تحصیلی و فردی دانشجویان (مثل سابقه حضور در دانشگاه، معدل دیپلم، سن، میزان استفاده از کامپیوتر، میزان درآمد خانواده، میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته کشاورزی، میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه، معدل کارشناسی، میزان مطالعه درسی) و نگرش‌شان به آینده شغلی در بخش کشاورزی همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

فرضیه ۸ پژوهش: متغیرهای فردی و تحصیلی اثر معنی‌داری بر نگرش دانشجویان نسبت به آینده شغلی در بخش کشاورزی دارد.

مواد و روش‌ها

در این پژوهش از روش تحقیقات توصیفی-همبستگی استفاده شد و فن پیمایش برای جمع‌آوری داده‌ها مورد استفاده قرار گرفت. جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه‌ی دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری در مقاطع مختلف (۲۷۷۰ دانشجو) بود. حجم نمونه با استفاده از رابطه مندنهال و همکاران (۲۰) محاسبه و با استفاده از روش نمونه‌گیری

است. یافته‌های کرانی و همکاران (۱۵) نیز نشان می‌دهد علی‌رغم تعداد زیاد دانش‌آموختگان کشاورزی در گرایش‌های مختلف، بخش زیادی از آنها توفیق کسب شغل در مشاغل مرتبط را کسب کردند.

میانگین مربوط به گویه امکان خود اشتغالی و کارآفرینی بیشتر در بخش کشاورزی نسبت به سایر بخش‌ها است و رتبه دوم مربوط به گویه امکان پیدا کردن شغل مناسب با مدرک کشاورزی در آینده است. پایین‌ترین میانگین هم مربوط به گویه امیدوارکننده نبودن آینده‌ی شغلی دانش‌آموختگان کشاورزی

جدول ۱- نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی

Table 1. Students' attitude toward future occupation in agriculture sector

اولویت‌بندی	انحراف معیار	میانگین*	نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی
۲	۱/۳۳۲	۲/۸۴۴	می‌توانم با مدرک کشاورزی شغل مناسبی در آینده پیدا کنم
۶	۱/۳۰۷	۲/۴۳۶	آینده‌ی شغلی دانش‌آموختگان کشاورزی چندان امیدوارکننده نیست (برعکس شده)
۱	۱/۱۷۷	۳/۳۷۵	امکان خود اشتغالی و کارآفرینی در بخش کشاورزی بیشتر از سایر بخش‌ها است
۴	۱/۱۴۶	۲/۵۷۴	اکثر دانش‌آموختگان کشاورزی در سایر بخش‌ها شاغل می‌شوند (برعکس شده)
۳	۱/۱۳۴	۲/۸۱۱	نیاز بخش کشاورزی به کارشناسان کشاورزی اشباع شده است (برعکس شده)
۵	۱/۰۲۳	۲/۴۶۷	وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی نسبت به متوسط جامعه بهتر است
-	۰/۷۸۱	۲/۷۹۸	کل

: دامنه میانگین بین ۱ تا ۵ می‌باشد.

در بین دانشجویان دختر و پسر با استفاده از آزمون T برای نمونه‌های مستقل مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج نشان داده که دانشجویان دختر ($X=2/79$) و پسر ($X=2/79$) (X=۲/۷۹) نمره‌ی نگرشی تقریباً یکسانی نسبت به آینده‌ی شغلی در حوزه‌ی کشاورزی دارند. در واقع، از منظر هر دو این گروه‌ها، آینده‌ی شغلی دانشجویان در بخش کشاورزی تقریباً مساعد است. هر دو جنس دانش‌آموختگان دختر و پسر امکان و توفیق کسب شغل در این حوزه را دارند. نتایج آمار اشتغال در بین دانش‌آموختگان کشاورزی در چند سال گذشته نیز نشان داده که تفاوت‌های جنسیتی در پذیرش مشاغل دولتی لحاظ نشده و هر دو جنس فرصت اشتغال برابری داشتند.

در ادامه نتایج بررسی فرضیه‌های تحقیق با استفاده از آمارهای استنباطی ارائه شده است که به تفکیک مورد بحث و بررسی قرار می‌گیرند.

فرضیه ۱ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان با جنسیت متفاوت (دختر و پسر) نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

بخش زیادی از دانش‌آموختگان بخش کشاورزی را دانشجویان دختر تشکیل می‌دهند. از آنجائی که شغل کشاورزی جزو مشاغل سخت و پرمخاطره است، تفاوت‌های جنسیتی نقش تعیین‌کننده‌ای در کسب شغل و توفیق در انجام آن دارد. در این راستا، سنجش تفاوت دیدگاه دختران و پسران دانشجو در این باب اهمیت دارد. در جدول ۲ میانگین نگرش به آینده‌ی شغلی

جدول ۲- مقایسه میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دانشجویان دختر و پسر

Table 2. Mean comparison of the attitude toward future occupation between male and female students

جنسیت	میانگین	انحراف معیار	میزان t	سطح معنی‌داری
دختر	۲/۷۹۴	۰/۷۶۲	۰/۰۴۷	۰/۹۶۲
پسر	۲/۷۹۰	۰/۸۰۶		

کارشناسی ارشد و دکتری) به‌عنوان بدنه فکری این بخش دارد. کمبود در هر دو بدنه اجرایی یا فکری می‌تواند چرخ توسعه بخش کشاورزی را دچار اختلال نماید. در سال‌های اخیر اقبال دانشجویان به کسب تحصیلات تکمیلی به‌خاطر عدم امکان اشتغال در مقاطع تحصیلی کارشناسی باعث شکل‌گیری حجم انبوهی از دانش‌آموختگان کشاورزی در مقاطع کارشناسی ارشد و دکتری شده است که به عقیده بسیاری از متفکران این حوزه، با

فرضیه ۲ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان کارشناسی و تحصیلات تکمیلی نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

بخش کشاورزی برای رشد و توسعه نیاز به هر دو دسته کارشناسان و تکنسین‌های ماهر (دانش‌آموختگان دوره‌های کارشناسی کشاورزی) به‌عنوان بدنه اجرایی، و محققان، پژوهشگران و نظریه‌پردازان (دانش‌آموختگان دوره‌های

نیاز واقعی این بخش سازگاری ندارد. حجم انبوه دانش‌آموختگان دوره‌های دکتری رشته‌های مختلف کشاورزی که از یک سو امکان اشتغال در سطح دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی را ندارند و از سوی دیگر تن به فعالیت در مشاغل اجرایی و به اصطلاح سطح پایین نمی‌دهند مشکلاتی را برای آنها ایجاد کرده است. بنابراین، در تحقیق حاضر نوع نگرش دانشجویان دوره‌های کارشناسی و تحصیلات تکمیلی نسبت به آینده شغلی‌شان بررسی شده است.

جدول سه نتایج مقایسه میانگین نگرش دانشجویان کشاورزی در دو مقطع کارشناسی و تحصیلات تکمیلی را نشان می‌دهد. همان‌طور که مشاهده می‌شود دانشجویان کارشناسی ($X=2/87$) نسبت به دانشجویان تحصیلات تکمیلی ($X=2/55$)

نگرش مثبت‌تری نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی دارند. این نتیجه با یافته‌های تیرایی و قاسمی (۳۱) که نگرش شغلی را با مقطع تحصیلی همبسته می‌داند سازگاری دارد. در واقع، دانش‌آموختگان دوره‌های کارشناسی به دلیل فرصت‌های شغلی بیشتر چه در بخش دولتی و چه در بخش خصوصی، امکان اشتغال بیشتری دارند. ولی دانش‌آموختگان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری به دلیل محدودیت مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی دولتی و عدم استقبال بخش خصوصی از جذب این افراد به دلیل هزینه بالاتر، با مشکلات شغلی بیشتری مواجه هستند که این امر حجم انبوه دانش‌آموختگان دوره‌های ارشد و دکتری در سال‌های اخیر را دلسرد کرده است.

جدول ۳- مقایسه میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دو گروه کارشناسی و تحصیلات تکمیلی

Table 3. Mean comparison of the attitude toward future occupation between the two groups of undergraduate and postgraduate students

مقطع تحصیلی	میانگین	انحراف معیار	میزان F	سطح معنی‌داری
کارشناسی	۲/۸۷۶	۰/۷۴۹	۳/۱۵۳	۰/۰۰۲
تحصیلات تکمیلی	۲/۵۵۳	۰/۸۳۴		

فرضیه ۳ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان دانشکده‌های مختلف (علوم زراعی، مهندسی زراعی، علوم دامی و شیلات و منابع طبیعی) نسبت به آینده شغلی در بخش کشاورزی تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

رشته‌های تحصیلی مختلف کشاورزی و منابع طبیعی شامل زراعت، باغبانی، علوم دام، شیلات و منابع طبیعی، منابع آب، خاک، ترویج و ... سالانه حجم زیادی از دانش‌آموختگان را روانه بازار کار می‌کنند که به عقیده بسیاری از برنامه‌ریزان تناسبی با نیاز بازار کار کشور ندارند. در این تحقیق تلاش شد تا نگرش دانشجویان رشته‌های مختلف به آینده‌ی شغلی‌شان به‌عنوان انعکاسی از میزان فرصت‌های شغلی پیش روی‌شان مورد بررسی قرار گیرد.

مقایسه میانگین نگرش دانشجویان دانشکده‌های مختلف (علوم زراعی، مهندسی زراعی، علوم دامی و شیلات و منابع طبیعی) در سطح دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری

با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه^۱ نشان داد که تفاوت آماری معناداری از این منظر در بین دانشجویان رشته‌های تحصیلی مختلف کشاورزی و منابع طبیعی نیست و همگی دارای نمره‌ی نگرش متوسطی نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی هستند (جدول ۴). در واقع، به اعتقاد دانشجویان در رشته‌های مختلف، آینده‌ی شغلی تمامی رشته‌های مذکور محدودیت‌های مشابهی دارد. واقعیت میدانی بررسی میزان اشتغال در بخش‌های کشاورزی دولتی و خصوصی کشور نیز موید این نتیجه است که تقریباً تمامی رشته‌های کشاورزی در سال‌های اخیر با محدودیت فرصت‌های شغلی روبه رو بوده‌اند. از سوی دیگر، جذب‌های دولتی در این رشته‌ها هم عمدتاً متناسب با نیاز نبوده است. به‌عنوان مثال، عدم تناسب دانش‌آموختگان رشته‌های مختلف کشاورزی با مسوولیت‌های محوله در سطح مراکز خدمات ترویج کشاورزی و معاونت‌های مختلف جهاد کشاورزی موید این نکته است.

جدول ۴- مقایسه میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دانشکده‌های مختلف

Table 4. Mean comparison of the attitude toward future occupation between different faculties

دانشکده	میانگین	انحراف معیار	میزان F	سطح معنی‌داری
علوم زراعی	۲/۷۶۶	۰/۷۸۴	۰/۲۵۳	۰/۸۶۰
مهندسی زراعی	۲/۸۰۲	۰/۷۲۳		
علوم دامی و شیلات	۲/۸۱۵	۰/۸۸۱		
منابع طبیعی	۲/۸۷۲	۰/۷۵۴		

فرضیه ۴ پژوهش: بین میانگین نگرش به آینده‌ی شغلی دانشجویانی که شغل پدرشان کشاورزی، مرتبط با کشاورزی و غیرکشاورزی است تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد. در سالیان نه چندان دور میزان آشنایی قبلی متقاضیان با کشاورزی برای ورود به هنرستان‌ها و سپس دانشکده‌های کشاورزی ملاک سنجش بود. ولی با همه‌گیر شدن کنکور سراسری و حذف اهلیت‌سنجی‌های ورود به رشته‌های کشاورزی، درب کلیه گرایش‌های کشاورزی به روی متقاضیان باز شد. نتیجه این امر ورود حجم عظیمی از متقاضیان به رشته‌های کشاورزی بود که قبلاً هیچ‌گونه آشنایی شخصی یا خانوادگی با حوزه‌های مختلف کشاورزی نداشتند. در صورتی‌که این فرض همواره مدنظر بوده که افرادی که یا خود سابقه فعالیت کشاورزی داشتند و یا خانواده و پدرشان در این بخش شاغل بوده، امکان توفیق شغلی بیشتری دارند. در این تحقیق نگرش شغلی دانشجویانی که شغل پدرشان کشاورزی و یا غیرکشاورزی بوده مورد مقایسه قرار گرفته است.

در جدول ۵ نگرش دانشجویانی که شغل پدرشان کشاورزی، مرتبط با کشاورزی و غیرکشاورزی است با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه (One-way Anova) مورد مقایسه قرار گرفته است. همان‌طور که مشاهده می‌شود دانشجویانی که شغل پدرشان کشاورزی است ($x=2/51$) نمره نگرش پایین‌تری نسبت به دو دسته دیگر یعنی دانشجویان دارای پدران با مشاغل

مرتبط با کشاورزی ($x=2/94$) و غیرکشاورزی ($x=2/80$) می‌باشند. این تفاوت‌ها هرچند اندک می‌باشد ولی نشان‌دهنده نکته مهمی است به‌گونه‌ای که دانشجویانی که به‌واسطه مشاغل کشاورزی والدین‌شان ارتباط نسبتاً نزدیکی با بخش کشاورزی دارند، انتظار می‌رود نگرش مساعدتری به این مقوله داشته باشند. ولی نتایج این تحقیق، عکس این فرضیه را اثبات کرده است. این امر می‌تواند احتمالاً به خاطر درک و ارتباط نزدیکی باشد که این دسته از دانشجویان با مسائل و مشکلات بخش کشاورزی و در نتیجه مشاهده عینی عدم به‌کارگیری دانش‌آموختگان در بخش‌های دولتی کشاورزی باشد. همچنین، کسانی که شغل پدرشان کشاورزی نیست ولی مرتبط با کشاورزی است مثل کارمندان برخی از سازمان‌ها یا فروشندگان و خریداران محصولات و ... بالاترین نگرش را داشتند که این یافته می‌تواند نشان‌دهنده این امر باشد که این افراد با فرصت‌های پنهان بخش کشاورزی برای اشتغال‌زایی و کسب درآمد آشنایی بیشتری دارند. از آنجائی‌که از یک‌سو درک بسیاری از دانشجویان و دانش‌آموختگان در مورد شغل، به مشاغل دولتی کارمندی معطوف است، و از سوی دیگر، کسب مشاغل دولتی در بسیاری از موارد مستلزم رانتهای اداری و معرف‌های معتبر در سطح سازمان‌ها و ادارات دولتی است، فرزندان کادری اداری و دولتی توفیق بیشتری در دستیابی به مشاغل دولتی بخش کشاورزی دارند.

جدول ۵- مقایسه میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دانشجویان با شغل پدر متفاوت

Table 5. Mean comparison of the attitude toward future occupation between students with different father job

شغل پدر	میانگین	انحراف معیار	میزان F	سطح معنی‌داری
کشاورزی	۲/۵۱۵ ^a	۰/۷۴۴		
مرتبط با کشاورزی	۲/۹۴۵ ^b	۰/۷۷۷	۲/۹۹۰	۰/۰۴۷
غیرکشاورزی	۲/۸۰۲ ^{ab}	۰/۷۶۵		

فرضیه ۵ پژوهش: بین میانگین نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در سه گروه شاغل در بخش‌های مرتبط با کشاورزی، غیرمرتبط با کشاورزی و غیرشاغل تفاوت آماری معناداری وجود دارد.

انتظار می‌رود که دانشجویانی که خود در حوزه‌های مرتبط با کشاورزی و یا غیرکشاورزی شاغل هستند نسبت به دانشجویان غیرشاغل دیدگاهی متفاوتی نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان داشته باشند زیرا میزان آشنایی این دو دسته با آینده‌ی شغلی در حوزه‌های مختلف کشاورزی متفاوت است. از این رو، در تحقیق حاضر نگرش دانشجویان در سه گروه شاغل در بخش‌های

مرتبط با کشاورزی، غیرمرتبط با کشاورزی و غیرشاغل نسبت به آینده‌ی شغلی مورد بررسی قرار گرفت.

در جدول ۶ نگرش دانشجویان در سه گروه شاغل در بخش‌های مرتبط با کشاورزی، غیرمرتبط با کشاورزی و غیرشاغل نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج نشان داده که دانشجویان در این گروه‌ها، نگرش یکسانی به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی دارند. این عدم تفاوت نیز تا حدی قابل درک است زیرا همان‌طور که قبلاً نیز بیان شد، از یک‌طرف درک بسیاری از دانشجویان و دانش‌آموختگان در مورد

شغل، به مشاغل دولتی و کارمندی معطوف است و از طرف دیگر، جذب‌های دولتی عمدتاً توجه چندانی به سوابق شغلی متقاضیان نداشته و رگه‌های رابطه‌بازی و رانت‌های افراد ذی‌نفوذ در دستیابی به این مشاغل مشهود است.

جدول ۶- مقایسه‌ی میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دانشجویان با وضعیت شغلی متفاوت

Table 6. Mean comparison of the attitude toward future occupation between students with different job status

نوع شغل	میانگین	انحراف معیار	میزان F	سطح معنی‌داری
مرتبط با کشاورزی	۲/۹۵۹	۰/۷۹۳		
غیرمرتبط با کشاورزی	۲/۷۳۱	۰/۷۱۱	۱/۰۶۹	۰/۳۴۵
غیرشاغل	۲/۷۷۴	۰/۷۹۹		

فرضیه ۶ پژوهش: بین میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی دانشجویان در گروه‌های مختلف بر مبنای میزان آشنایی با رشته‌ی تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه تفاوت آماری معنی‌داری وجود دارد.

انتظار می‌رود که دانشجویانی که قبل از ورود به دانشگاه از آشنایی کافی با بخش کشاورزی و رشته‌های مختلف آن برخوردار بوده، به دلیل انتخاب آگاهانه‌تر و مبتنی بر استعداد، توفیق بیشتری در دانش‌اندوزی و مهارت‌آموزی در رشته‌ی تحصیلی خود داشته و در نهایت امکان بالاتری برای جذب فرصت‌های شغلی پیش‌رو داشته باشد. در این راستا، تحقیق حاضر به بررسی و مقایسه نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی دانشجویان در گروه‌های مختلف بر مبنای میزان آشنایی با رشته‌ی تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه پرداخته است. در جدول ۷ نگرش دانشجویان در گروه‌های مختلف بر مبنای میزان

آشنایی با رشته‌ی تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه با استفاده از آزمون تحلیل واریانس یک‌طرفه مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج نشان داد که دانشجویانی که آشنایی با رشته‌ی تحصیلی کشاورزی‌شان قبل از ورود به دانشگاه را داشتند، به‌خصوص دانشجویانی که آشنایی زیادی داشتند نگرش مساعدتری نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی دارند. دانشجویانی که سابقه آشنایی با رشته‌ی تحصیلی کشاورزی قبل از ورود به دانشگاه را نداشتند، نمره نگرشی‌شان پایین‌تر بود. این نتیجه با یافته‌های غلامی و همکاران (۱۰)، مهرابی‌ان و همکاران (۱۹) و رجالی و همکاران (۲۹) سازگاری دارد. در واقع، عدم آشنایی با رشته تحصیلی قبل از ورود به دانشگاه نوعی قمار محسوب می‌شود که در بیشتر موارد آینده‌ی شغلی نه چندان خوبی را پیش روی فرد می‌گذارد.

جدول ۷- مقایسه میانگین نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی بین دانشجویان با وضعیت آشنایی با رشته متفاوت

Table 7. Mean comparison of the attitude toward future occupation between students with different familiarity of study field

میزان آشنایی با رشته قبل از ورود به دانشگاه	میانگین	انحراف معیار	میزان F	سطح معنی‌داری
هیچ	۲/۵۸۸ ^a	۰/۷۷۳		
کم	۲/۸۹۱ ^d	۰/۸۷۱	۳/۶۸۵	۰/۰۱۲
متوسط	۲/۸۷۴ ^d	۰/۷۴۰		
زیاد	۲/۹۹۸ ^d	۰/۹۳۳		

فرضیه ۷ پژوهش: بین متغیرهای تحصیلی و فردی (مثل سابقه حضور در دانشگاه، معدل دیپلم، سن، میزان استفاده از کامپیوتر، میزان درآمد خانواده، میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی، میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه، معدل کارشناسی، میزان مطالعه درسی) و نگرش به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی همبستگی معنی‌داری وجود دارد.

تحقیقات گذشته نشان داده که متغیرهای تحصیلی دانشجویان نقشی تعیین‌کننده در جهت‌گیری نگرشی آنها نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان دارد از این رو تقویت و توجه به این

متغیرهای تحصیلی می‌تواند مدنظر برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران آموزشی قرار گیرد. از این رو، تحقیق حاضر به بررسی همبستگی بین متغیرهای تحصیلی از جمله معدل، میزان موافقت اطرافیان با رشته‌ی تحصیلی، میزان مطالعه درسی، میزان مواجهه با مشکلات در سطح دانشگاه و ... با نگرش شغلی دانشجویان پرداخته است.

در جدول ۸ میزان همبستگی بین متغیرهای فردی و تحصیلی و دیدگاه نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی با استفاده از آزمون ضریب همبستگی پیرسون مورد محاسبه قرار

دارند. این نتیجه با یافته‌های مهربیان و همکاران (۱۹) مبنی بر نقش مثبت افزایش آگاهی عمومی و خانواده‌های دانشجویان از رشته‌های کشاورزی در تقویت نگرش دانشجویان به رشته‌ی تحصیلی و آینده‌ی شغلی سازگاری دارد.

ولی متغیرهای سابقه تحصیلی ($r=0/24$, $sig=0/001$)، سن ($r=0/16$, $sig=0/001$)، میزان استفاده از رایانه ($r=0/17$, $sig=0/001$) و میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه ($r=0/18$, $sig=0/001$) با دیدگاه دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی همبستگی آماری منفی و معنی‌داری داشتند. به بیان دیگر، دانشجویان با سن بالاتر، سابقه‌ی تحصیلی بیشتر، مواجهه بیشتر با مسائل و مشکلات در سطح دانشگاه نمره نگرشی پایین‌تری نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی داشتند.

گرفته است. متغیرهای معدل دیپلم ($r=0/35$, $sig=0/27$) و میزان درآمد خانواده ($r=0/05$, $sig=0/44$) با دیدگاه دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی همبستگی آماری معنی‌داری ندارند. اما متغیرهای میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی ($r=0/24$, $sig=0/001$)، معدل کارشناسی ($r=0/21$, $sig=0/001$) و میزان مطالعه درسی ($r=0/29$, $sig=0/001$) با دیدگاه دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی همبستگی آماری مثبت، مستقیم و معنی‌داری داشتند. بدین معنا که دانشجویانی که اطرافیان‌شان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی‌شان در بدو ورود به دانشگاه موافقت داشته از نگرش مساعدتری نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی برخوردارند. همچنین، دانشجویان با میزان مطالعه درسی بیشتر و معدل بالاتر در دوره‌ی کارشناسی نیز نگرش مثبت‌تر و مساعدتری نسبت به آینده‌ی شغلی در حوزه کشاورزی

جدول ۸- همبستگی بین متغیرهای تحقیق با نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی

Table 8. Correlation between the research variables with the attitude of future job status in agriculture

متغیرها	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
سابقه‌ی حضور در دانشگاه (سال)	$-0/246^{**}$	$0/003$
معدل دیپلم	$0/035$	$0/276$
سن	$-0/160^{**}$	$0/007$
میزان استفاده از کامپیوتر در روز (ساعت)	$-0/178^{**}$	$-0/003$
میزان درآمد خانواده	$0/056$	$0/447$
میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی	$0/244^{**}$	$0/001$
میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه	$-0/185^{**}$	$0/001$
معدل کارشناسی	$0/211^{**}$	$0/001$
میزان مطالعه‌ی درسی	$0/291^{**}$	$0/001$

انتخاب رشته کشاورزی ($Beta=0/186$, $Sig=0/001$) و میزان مطالعه درسی ($Beta=0/357$, $Sig=0/001$) اثرات مثبتی بر نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی داشتند از این رو حمایت اطرافیان و افزایش میزان مطالعه درسی دانشجویان می‌تواند نگرش مثبتی در آنها نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان شکل دهد. ولی در عوض، دو متغیر مواجهه با مشکلات در دانشگاه ($Beta=-0/123$, $Sig=0/023$) و سابقه حضور در دانشگاه ($Beta=-0/319$, $Sig=0/001$) اثرات منفی بر روی نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان داشته است. بدین معنا که دانشجویان با سابقه تحصیلی بیشتر که با مسائل و مشکلات بیشتری نیز در سطح دانشگاه مواجه شده‌اند، نگرش نامساعدی نسبت به آینده‌ی شغلی در حوزه کشاورزی دارند.

فرضیه ۸ پژوهش: متغیرهای فردی و تحصیلی اثر معنی‌داری بر نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان دارد. به‌منظور بررسی میزان پیش‌بینی متغیرهای مستقل تحقیق از متغیر وابسته یعنی نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی از آزمون رگرسیون خطی چندگانه به روش همزمان (Enter) استفاده شد. همانطور که جدول ۹ نشان می‌دهد چهار متغیر «میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی»، «میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه»، «میزان مطالعه درسی» و «سابقه‌ی حضور در دانشگاه (سال)» توانستند حدود ۲۵ درصد از تغییرات در نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان در بخش کشاورزی را پیش‌بینی کنند. که در این بین با توجه به مقادیر بتا (Beta) متغیرهای مذکور، میزان موافقت اطرافیان با

جدول ۹- رگرسیون چندگانه به روش همزمان (Enter) به منظور تعیین تأثیر متغیرهای تحقیق بر نگرش نسبت به آینده‌ی شغلی
Table 9. Multiple regression (Enter method) to determine the effect of research variables on the attitude of future job status in agriculture

متغیر	B	SEB	Beta	T	Sig. T
میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی	۰/۱۹۰	۰/۰۵۵	۰/۱۸۶	۳/۴۵۴	۰/۰۰۱
میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه	-۰/۱۲۱	۰/۰۵۳	-۰/۱۲۳	-۲/۲۹۰	۰/۰۲۳
میزان مطالعه درسی	۰/۰۲۳	۰/۰۰۴	۰/۳۵۷	۶/۳۸۲	۰/۰۰۱
سابقه‌ی حضور در دانشگاه (سال)	-۰/۰۶۵	۰/۰۱۱	-۰/۳۱۹	۵/۷۳۴	۰/۰۰۱

Multiple R = 0.501; R² = 0.251; Constant = -3.815; F = 22.464; Sig. F = 0.001

نتایج و بحث

دانشجویان و دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی به‌عنوان نیروی انسانی محرک آینده‌ی این بخش، نقشی تعیین‌کننده در پیشرفت و توسعه‌ی کشاورزی در ابعاد مختلف علمی و اجرایی دارند. بیکاری فزاینده در بین دانش‌آموختگان کشاورزی در طی سال‌های اخیر نگرانی‌هایی را در بین دانشجویان این رشته‌ها ایجاد کرده است. سنجش و ارزیابی نگرش و دیدگاه دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان زمینه تحقیقاتی رو به رشدی است که می‌توان از نتایج آن جهت اصلاح ساختارهای آموزش عالی و برنامه‌های درسی، متناسب‌سازی ورودی و خروجی دانشگاه‌ها با بازار کار و تقویت انگیزه دانشجویان بهره برد.

بنابراین، تحقیق حاضر با هدف بررسی و تحلیل توصیفی- همبستگی نگرش دانشجویان دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری به آینده‌ی شغلی‌شان انجام شد. نتایج تحقیق نشان داد که دانشجویان نگرش متوسطی به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی دارند ولی وضعیت اشتغال در بخش کشاورزی نسبت به سایر مشاغل را مساعدتر می‌دانند. هرچند چالش‌های اقتصادی کشور در سال‌های اخیر اثر سوء خود را بر این بخش نیز داشته است. با این حال به علت دامنه گسترده فعالیت‌های شغلی در دو بخش دولتی و خصوصی کشاورزی انتظار می‌رود فرصت‌های شغلی بیشتری در این بخش در دسترس دانش‌آموختگان باشد. به‌خصوص آنکه جهت-گیری آتی توسعه کشور برای رهایی از اقتصاد نفتی، بر دوش بخش کشاورزی گذاشته شده است.

نتایج آزمون فرضیه‌های تحقیق نشان داد که نگرش دانشجویان با جنسیت‌های متفاوت (دختر و پسر)، نگرش دانشجویان دانشکده‌های مختلف (علوم زراعی، مهندسی زراعی، علوم دامی و شیلات و منابع طبیعی) و دانشجویان شاغل در بخش‌های مختلف (مرتبط با کشاورزی، غیرمرتبط با کشاورزی و غیرشاغل) نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان تفاوت آماری معنی‌داری نداشت. که این امر حکایت از آن دارد که در وهله‌ی اول از منظر دانشجویان فرصت‌های شغلی برای هر دو جنس به

میزان کافی و متناسب وجود دارد، در وهله دوم دانش‌آموختگان گرایش‌های مختلف کشاورزی و منابع طبیعی می‌توانند از فرصت‌های شغلی پیش‌رو به میزان مناسب بهره ببرند. اما متأسفانه به‌دلیل تمرکز فکری بسیاری از دانشجویان بر مشاغل دولتی و همچنین وجود رابطه بازی و رانت در جذب‌های شغلی دولتی، توجه چندانی به سوابق و تجربه‌های قبلی افراد در بخش کشاورزی نمی‌شود.

با این حال، دانشجویان کارشناسی نگرش مثبت‌تر و مساعدتری در مقایسه با دانشجویان تحصیلات تکمیلی نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی داشتند؛ همچنین، دانشجویانی که آشنایی با رشته تحصیلی کشاورزی‌شان قبل از ورود به دانشگاه داشتند، نگرش مساعدتری نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی دارند. این نتایج موید این نکته است که فرصت‌های شغلی پیش‌روی دانش‌آموختگان دوره‌های کارشناسی ارشد و دکتری در طول سالیان اخیر محدود بوده و این امر نوعی ناامیدی و یاس را در آنها ایجاد کرده است.

نتایج تحلیل همبستگی نیز نشان داد که میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته کشاورزی، معدل کارشناسی، و میزان مطالعه درسی با نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی همبستگی آماری مثبت و معنی‌داری دارند. این امر حکایت از میزان تأثیر متغیرهای تحصیلی و حمایتی بر نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان دارد. اما متغیرهای سابقه‌ی تحصیلی، میزان استفاده از رایانه و میزان مواجهه با مشکلات در دانشگاه با نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی رابطه‌ی منفی داشتند. به بیان دیگر، دانشجویان با سن بالاتر، سابقه تحصیلی بیشتر، مواجهه بیشتری با مسائل و مشکلات در سطح دانشگاه داشته و نگرش چندان مساعدی نسبت به آینده‌ی شغلی در بخش کشاورزی نداشتند.

نتایج تحلیل رگرسیونی نیز حاکی از آن بود که نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان متأثر از میزان موافقت اطرافیان با انتخاب رشته‌ی کشاورزی، میزان مواجهه با

در نظر گرفتن برنامه‌های برای آشنایی خانواده‌ها و جو عمومی جامعه در مورد ضرورت رشته‌های کشاورزی و اهمیت و جایگاه آن در امنیت غذایی، استقلال کشور و لزوم توجه بیشتر به آن.

توجه بیشتر به دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای ارتباط موثر آنها با جامعه و بازار کار مرتبط در حین تحصیل برای بهبود نگرش و افزایش انگیزه آنها.

ارائه مشوق‌های لازم برای تشویق مطالعه‌ی درسی در بین دانشجویان به خصوص موضوعات مرتبط با مشاغل مورد نیاز بازار کار بخش کشاورزی.

تشکر و قدردانی

این مقاله مستخرج از طرح تحقیقاتی شماره ۰۶-۱۳۹۴-۰۱ در دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی ساری است بدین‌وسیله از مساعدت بعمل آمده معاونت پژوهشی تشکر می‌شود.

مشکلات در دانشگاه، میزان مطالعه‌ی درسی و سابقه‌ی حضور در دانشگاه می‌باشد. بنابراین، نگرش دانشجویان نسبت به آینده‌ی شغلی‌شان در وهله‌ی اول متأثر از متغیرهای حمایتی و تحصیلی مذکور می‌باشد. براین مبنا می‌توان پیشنهادات زیر را ارائه داد:

- تدوین برنامه‌های درسی متناسب با شایستگی‌های شغلی مورد نیاز دانشجویان.

- تقویت مطالبات عمومی از وزارت علوم برای تنظیم ورودی‌های دانشگاه‌ها متناسب با نیاز بازار کار.

- ارائه‌ی مشاوره‌ی شغلی و یا برگزاری دوره‌های آموزشی شغلی-مهارتی به دانشجویان در حین تحصیل در سطح دانشگاه.

- در نظر گرفتن برنامه‌های برای آشنایی دانش‌آموزان دبیرستانی و داوطلبان ورود به دانشگاه برای آشنایی بیشتر آنها با رشته‌های کشاورزی و نیاز جامعه به این رشته‌ها قبل از ورود آنها به دانشگاه و انتخاب هدفمندتر رشته دانشگاهی خود.

منابع

1. Aghapoor, SH., H. movahed-Mohammadi and H. Shabanali-Fami. 2015. The investigation of employability status in curriculum of University of Tehran Agri-science post graduate students. Iranian Journal of Agricultural Economics and Development Research, 45(4): 683-692 (In Persian).
2. Ajzen, I. 1999. The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2): 179-211.
3. Ajzen, I. and T. Madden. 1986. Predictions of goal directed behavior, attitudes, intentions and perceived behavioral control. Journal Experimental Social Psychology, 22(5): 453-74.
4. Akari, R., R. Movahedi and H. Koochakian. 2010. Investigating the agricultural students' attitude towards the employment in sector of agriculture (case study: Bu-Ali Sina University. Agriculral Extension and Education Research, 2(4): 91-102 (In Persian).
5. Ali-Beigi, A.H. and Sh. Barani. 2010. Employment of Agricultural Fields from Students' viewpoint. Science and Research Quarterly Journal of Co-operation and Agriculture, 21(2): 21-48 (In Persian).
6. Bakhshi-Jahromi, A. and K. Shahidi-Zandi. 2010. Investigating the agricultural students' educational motivation in Applied Science University of Kerman. Iranian Agricultural Extension and Education Journal, 5(2): 89-99 (In Persian).
7. Barzegar, N., N. Ghorchian and A.Taghipur zahir. 2019. Pathology of Innovation Capabilities creation in Iranian University Management (Case: Islamic Azad University). Journal Management System, 10(37): 291-310 (In Persian).
8. Cecchetti, C.L., R. Sommer and J.G. Leising. 1992. Australian Students' Perceptions of Agricultural Careers. Journal of Agricultural Education, 30-36.
9. Delavar, A. 2013. Investigating the social relations sciences' M.Sc. students' viewpoint and attitude toward future employment in contrast to Sociology' M.Sc. Students. Media Studies, 8(20): 13-27 (In Persian).
10. Gholami, A., B. Hesari, A. Gazerani, M. Ardameh, I. Khani, H. Boloki, H. Hoseinzadeh, A. Tarshizi, P. Salehi, S. Zareiand and Z. Foruzanfar. 2016. Attitude of Students toward their Field of Study and Future Career in Neyshabur University of Medical Sciences. Journal of Neyshabur University Medical Science, 4(1): 9-16 (In Persian).
11. Hasanlou, H., H. hasannezhad and M. Khazae-Pool. 2017. The attitude of students toward their field of study and future career. Journal of Medical Education Development, 10(25): 25-34 (In Persian).
12. Hosseini-Largani, M. 2017. Analysis of student's academic burnout in Iran's public higher education system: identification of determinants and strategies. Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education, 23(3): 43-69 (In Persian).
13. Hughes, T., S. Spong and J. Sheen. 2015. Attitudes and perceptions of careers in the agriculture and food sector. Commissioned by National Centre for Universities and Business, UK.

14. Karamkhani, Z., E. Salehi Omran, S. Hashemi and Y. Mehralizadeh. 2019. Analysis of obstacles to approach professional advice in Iranian universities with an emphasis on educational planning. *Journal Management System*, 7(14): 28-47 (In Persian).
15. Karani, Z., H. Shabanali Fami, A. Rezvanfar and Z. Moazen. 2012. Strategies to Improve Students' Attitudes toward Agriculture Career (Case study: College of Agriculture and Natural Resources, University of Tehran). *Agricultural Extension and Education Research*, 5(2): 101-113 (In Persian).
16. Khammarnia, M., F. Shokohian, S. Eskandari, A. Kassani and F. Setoodezadeh. 2017. Students' Attitudes toward Their Education and Job Prospects in Zahedan Health School in 2015. *Journal of Rafsanjan University of Medical Sciences*, 15(11): 1003-1014 (In Persian).
17. Mardanshahi, M. 2017. Factors Affecting Agricultural Graduates' Business Startup Competencies. Membering the Agricultural and Natural Resources Engineering Organization at Mazandaran Province. *Agricultural Education Administration Research*, 41: 96-109 (In Persian).
18. May, D., S. Arancibia, K. Behrendt and J.Adams. 2019. Preventing young farmers from leaving the farm: Investigating the effectiveness of the young farmer payment using a behavioral approach. *Land Use Policy*, 82: 317-327.
19. Mehrabian, F., Z. Dadash Khah and Z. Karimi. 2012. Attitude of Environmental Health Students toward their Discipline and Future Career in Guilan University of Medical Sciences. *Research in Medical Education*, 4(1): 43-48 (In Persian).
20. Mendenhall, W., L. Ott and R.L. Scheaffer. 1971. *Elementary survey sampling*: Duxbury press, California, 247 pp.
21. Mirakzadeh, A.A., S. Khosravi, S. Shahbazi, M. Gholami and H. Mehdizadeh. 2016. Attitudes of Graduate and post Graduate Students of Agricultural Education and Rural Development at Razi University, Iran towards their prospective employment. *Agricultural Education Administration Research*, 38: 18-29 (In Persian).
22. Mirnasab, M., M. Moghaddasi, M. Ehrampoosh, M. Mohammadzadeh and H. Karimi-monjermooie. 2016. Environmental health engineering students' attitudes toward their education program and career in Shahid Sadoughi University of Medical Sciences in 2015. *The Journal of Medical Education and Development*, 11(1): 43-50 (In Persian).
23. Mobarak-Abadi, A., M. Shamsi and M. Najafianzadeh. 2014. Health Student Attitude towards Their Field of Study and Future Career in Health Faculty of Arak University of Medical Sciences, Iran. *Studies in Development of Medical Education*, 11(2): 280-285 (In Persian).
24. Movahedi, R., R. Akbari, A. vaghoobi Farani, and M.R. Khodaverdian. 2011. Strategies for improving the status of the employment of agricultural graduates (case study; Bu-Ali Sina University). *Agricultural Extension and Education Research*, 3(4): 85-98 (In Persian).
25. Opara, L.U., S.S. Al-Adawi and T.S. Al-Shukeili. 2006. Student perceptions of the public image of agricultural engineering and their preferred name for the discipline and titled. *Int. J. Engng Ed.* 22(1): 59-66.
26. Pezeshkirad, G.H., H.R. Mohtasham, and S. Feli. 2007. Assessing the quality of Agricultural extension and education field from the viewpoint of graduates in Tarbiat Modares University. *Iranian Agricultural Extension and Education Journal*, 3(1): 131-140 (In Persian).
27. Qaderi, M., S.K. Sajadi, A. vahabi and B. noori. 2016. Evaluation of laboratory sciences students' attitude toward their field of study and future career in Kurdistan University of Medical Sciences, 2015. *Zanko Journal of Medical Sciences*, 16(51): 52-60 (In Persian).
28. Ramaswamy, S.K. and G.A. Mosher. 2015. Perceptions of agricultural college students on the relationship between quality and safety in agricultural work environments. *Journal of Agricultural Safety and Health*, 21(1): 47-64.
29. Rejali, M., M. Mostajeran and M. lotfi. 2010. Student' attitude at Health College of Isfahan University of Medical Sciences toward their field study and future employment in 2008. *Journal of Health System Research*, 6(1): 106-115 (In Persian).
30. Safaei, P., A. Mohajer, and G.R. Jahed-Khaniki. 2018. The Attitude of Food Safety and Hygiene Students toward Their Field of Study and Future Career in the Iranian Universities of Medical Sciences. *Journal of School of Public Health and Institute of Public Health Research*, 15(4): 315-324 (In Persian).
31. Tabaraie, M. and M. Ghasemi. 2006. Investigating the agricultural students' attitude towards the employment in rural areas and the effecting factors on it (case study; agricultural college of Ferdowsi University of Mashhad at 2003-2004). *Journal of Agricultural Sciences and Natural Resources*, 13(2): 1-11 (In Persian).
32. Zarifian, Sh. and H. Jonidi-Shariatzadeh. 2001. Comparative study of freshmen and Senior Student's Attitude about their majors in Agriculture Faculty of Tehran University. *Iranian Journal of Agriculture Science*, 32(4): 703-718 (In Persian).

The Occupation of Agricultural Graduates: The Analysis of the Students' Attitude of Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University

Taher Azizi-Khalkheili¹ and Meysam Menatizadeh²

1- Assistant Professor, Department of Agricultural Extension and Education, Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University (Corresponding author email: t.azizi@sanru.ac.ir)

2- Ph.D. of Agricultural extension and education, Shiraz university

Received: June 2, 2019

Accepted: September 18, 2019

Abstract

The growth and development of any society requires the optimal utilization of its educated human resources. Agricultural students and graduates as specialists in agricultural sector are the main stimulus of agricultural development in the country. The occupation of agricultural graduates is one of the most important concerns of society and policymakers. The increasing unemployment rate of the university graduates has raised many concerns for agricultural students and their families. Therefore, present research was conducted with the aim of assessing students' attitudes toward the future of occupation in agricultural sector, in Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University. Present research is a descriptive- correlational study and survey method with questionnaire was used to collect data. The statistical population of the study was all students of Sari Agricultural Sciences and Natural Resources University (2770 students). A sample of 321 students were selected using stratified random sampling. The validity of the questionnaire was confirmed by the experts in agricultural extension and education and the Cronbach's alpha coefficient was used to measure the reliability of the questionnaire scales (ranged 0.723 – 0.881). The study results revealed that students' attitude toward the future of occupation in agricultural sector was in average. Moreover, the results of mean comparison tests showed that there was no significant difference between male and female students, students of different faculties and students with different job situation regarding their attitudes toward the future of occupation in agriculture. But students who had at least an acquaintance with the agriculture filed before entering the university had a more favorable attitude toward the future of the agricultural sector. The results of regression analysis showed that students' attitudes towards future of occupation in agriculture are affected by the degree of the related people agreement with their choice of the field of agriculture, the degree of facing with problems at the university, the amount of studying and the duration of attending the university.

Keywords: Future of Occupation, Agricultural Sector, Students' Attitudes, SANRU